

Inhoud

Inleiding	13
1 Inleiding in de sociotherapie	15
1.1 Inleiding	15
1.2 Geschiedenis van de omgang met mensen met abnormaal gedrag	15
1.2.1 Oudheid	15
1.2.2 Middeleeuwen, 500-1500	16
1.2.3 Renaissance en Verlichting, 1500-1780	17
1.2.4 De Romantiek, 1780-1880	18
1.2.5 Vanaf 1880	20
1.3 Professionalisering van de psychiatrische zorg	20
1.4 De opkomst van sociotherapie	24
1.4.1 Definitie en beroepsprofiel	31
1.4.2 Benodigde competenties	34
1.5 Studieopdrachten en oefeningen	38
2 Het werkterrein van de sociotherapeut	41
2.1 Inleiding	41
2.2 Een therapeutisch milieu, een therapeutische omgeving	41
2.3 Therapeutisch milieu versus vermaatschappelijking	44
2.4 Milieutherapeutische uitgangspunten	45
2.5 Interventiestrategieën	48
2.5.1 De sociotherapeut in het therapeutisch milieu – eerstegraadsstrategie	50
2.5.2 De sociotherapeut in de groep: tweedegraadsstrategie	54
2.5.3 De sociotherapeut en de individuele cliënt: derdegraadsstrategie	56
2.6 Studieopdrachten en oefeningen	59
3 Sociotherapie in Nederland	61
3.1 Inleiding	61
3.2 Inzet van sociotherapie in Nederland	61
3.3 Sociotherapie en de multidisciplinaire richtlijn	61
3.4 Sociotherapie bij diverse psychiatrische stoornissen en behandelsettings	62
3.4.1 Persoonlijkheidsstoornissen	64
3.4.2 Angst- en dwangstoornissen	67
3.4.3 Stemmingsstoornissen	68
3.4.4 Eetstoornissen	69
3.4.5 Forensische psychiatrie	70
3.4.6 Jeugdpsychiatrie	71
3.4.7 Verslavingsproblematiek	73
3.4.8 Autismespectrumstoornissen	74

3.5	Sociotherapie en multiculturele hulpverlening	76
3.6	Studieopdrachten en oefeningen	79
4	De beroepshouding van de sociotherapeut	81
4.1	Inleiding	81
4.2	De sociotherapeut als behandel- en begeleidingsinstrument	81
4.2.1	Overdracht en tegenoverdracht	82
4.2.2	De noodzaak van zelfreflectie	86
4.2.3	Gebruikmaken van jezelf als instrument	89
4.3	Competenties	91
4.3.1	Luisteren	92
4.3.2	Observeren	94
4.3.3	Interpreteren	95
4.3.4	Confronteren	96
4.3.5	Interveniëren	97
4.3.6	Empathie	101
4.3.7	Leiderschap	102
4.3.8	Processen bewaken	105
4.3.9	Conflicten hanteren	107
4.3.10	Crisis hanteren	111
4.4	Factoren die de behandeling of begeleiding kunnen bemoeilijken	113
4.4.1	Conflicterende normen en waarden	113
4.4.2	Ethische en morele dilemma's	115
4.5	Tot slot	117
4.6	Studieopdrachten en oefeningen	118
5	Werken in een multidisciplinair team	123
5.1	Inleiding	123
5.2	Samenwerken in een team	123
5.2.1	Rollen in het team	124
5.2.2	Teamsamenstelling en samenwerking, hiërarchie en leiderschapsstijl	124
5.3	Communicatie	126
5.4	De sociotherapeut in het multidisciplinaire team: het cement tussen de stenen	127
5.5	(Destructieve) Teamprocessen	129
5.5.1	Parallelprocessen	130
5.5.2	Overdracht en tegenoverdracht in het team	131
5.5.3	Splitting	132
5.6	Vaardigheden, kennis en andere benodigdheden voor een optimale samenwerking	134
5.7	De sociotherapeutische bijdrage aan het behandelplan	138
5.8	Studieopdrachten en oefeningen	141

6	Sociotherapie en cognitieve gedragstherapie	145
6.1	Inleiding	145
6.2	Korte beschrijving cognitieve gedragstherapie	145
6.2.1	Wetenschappelijk onderzoek	148
6.3	Welke doelgroepen profiteren van cognitieve gedragstherapie?	148
6.4	Beschrijving van het behandelprogramma	149
6.4.1	Vormgeving therapiemilieu	149
6.4.2	Behandelprogramma	149
6.4.3	Behandelstrategieën en -technieken	150
6.5	(Socio)therapeutische attitude binnen cognitieve gedragstherapie	158
6.6	Randvoorwaarden	159
6.7	Studieopdrachten en oefeningen	160
7	Sociotherapie en schematherapie	163
7.1	Inleiding	163
7.2	Korte beschrijving schematherapie	163
7.3	Welke doelgroepen profiteren van schematherapie?	171
7.4	Beschrijving van het behandelprogramma	171
7.4.1	Vormgeving therapiemilieu	171
7.4.2	Behandelprogramma	174
7.4.3	Behandelstrategieën en -technieken	177
7.4.4	Specifieke taakomschrijving van de sociotherapeut	181
7.5	Sociotherapeutische attitude binnen klinische schematherapie	183
7.6	Studieopdrachten en oefeningen	188
8	Sociotherapie en dialectische gedragstherapie	191
8.1	Inleiding	191
8.2	Korte beschrijving dialectische gedragstherapie	191
8.2.1	Wetenschappelijk onderzoek	194
8.3	Welke doelgroepen profiteren van dialectische gedragstherapie?	194
8.4	Beschrijvingen van het DGT-behandelprogramma	196
8.4.1	Vormgeving therapiemilieu	196
8.4.2	Behandelprogramma	197
8.4.3	Behandelstrategieën en -technieken	199
8.5	Sociotherapeutische attitude binnen dialectische gedragstherapie	203
8.6	Randvoorwaarden	206
8.7	Studieopdrachten en oefeningen	207
9	Sociotherapie en het sociaal competentiemodel	213
9.1	Inleiding	213
9.2	Korte beschrijving sociaal competentiemodel	213
9.2.1	Wetenschappelijk onderzoek	218

9.3	Welke doelgroepen profiteren van het sociaal competentiemodel?	218
9.4	Beschrijving van het behandelprogramma	219
9.4.1	Vormgeving therapiemilieu	219
9.4.2	Behandelprogramma	219
9.4.3	Behandelstrategieën en -technieken	224
9.5	Sociotherapeutische attitude binnen het sociaal competentiemodel	226
9.6	Randvoorwaarden	227
9.7	Studieopdrachten en oefeningen	228
10	Sociotherapie en mentalization-based treatment	231
10.1	Inleiding	231
10.2	Theoretische achtergrond van MBT	231
10.2.1	Mentaliseren	231
10.2.2	Spiegelen en mentaliseren	233
10.2.3	Ontwikkeling van het mentaliserend vermogen	235
10.2.4	Spanning en het vermogen om te mentaliseren	237
10.3	Beschrijving van het behandelprogramma	238
10.3.1	Uitgangspunten en achtergrond van MBT	238
10.3.2	Vormgeving therapiemilieu	240
10.3.3	Behandelstrategieën en -technieken	244
10.3.4	Behandelprogramma	251
10.3.5	Specifieke taakomschrijving van de sociotherapeut	253
10.3.6	De rol van de sociotherapeut in de uitvoering van het behandelplan	254
10.4	Sociotherapeutische attitude binnen MBT	261
10.5	Studieopdrachten en oefeningen	265
11	Keerzijde van het beroep	269
11.1	Inleiding	269
11.2	Agressie	269
11.2.1	Pesten	270
11.2.2	Omgaan met agressief gedrag	272
11.3	Suicide en suïcidaal gedrag	274
11.3.1	Automutilatie	277
11.4	Reddersyndroom	278
11.4.1	Onmacht	281
11.5	Secundaire traumatisering	283
11.6	Burn-out	284
11.7	In therapie	286
11.8	Studieopdrachten	288

12 De sociotherapeut bekeken door andermans ogen	291
12.1 Inleiding	291
12.2 Cliënten aan het woord	291
12.2.1 Waardevolle bijdragen van sociotherapeuten	292
12.2.2 Moeilijk of onprettig	297
12.2.3 Wat beter achterwege laten?	300
12.2.4 Taakomschrijving volgens cliënten	302
12.2.5 Tips	305
12.3 Collega-zorgprofessionals aan het woord	309
12.3.1 De samenwerking met sociotherapeuten	310
12.3.2 Welke aspecten maken iemand tot een goede sociotherapeut?	313
12.3.3 Taakomschrijving volgens zorgprofessionals	314
12.3.4 Wat is moeizaam in de samenwerking?	316
12.3.5 Een oudgediende aan het woord	318
12.4 Samenvatting en conclusie	320
12.5 Studieopdrachten en oefeningen	322
Epiloog	325
Dankwoord	329
Bij dit handboek betrokken ggz-instellingen	331
Begrippenlijst	333